

Каръл Куигли

**АНГЛО-АМЕРИКАНСКИЯТ
УПРАВЛЯВАЩ ЕЛИТ
ОТ РОУДС ДО КЛИВДЪН**

София, 2022

Carroll Quigley

THE ANGLO-AMERICAN ESTABLISHMENT

Copyright © 1966 by Brissette Grayson

All rights reserved

© Издателство „Изток-Запад“, 2022

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Димитър Димитров, превод, 2022

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2022

ISBN 978-619-01-1117-7 (мека подвързия)

ISBN 978-619-01-1118-4 (твърда подвързия)

КАРЪЛ КУИГЛИ

АНГЛО-
АМЕРИКАНСКИЯТ
УПРАВЛЯВАЩ
ЕЛИТ

От Роудс до Кливдън

Превод от английски
Димитър Димитров
Редактор
Димитрина Ковалакова

КАТЕХОН

КАТЕХОН

Водещ редактор
проф. Иво Христов

№1	Клаус Шваб	<i>Капитализъм на заинтересованите</i>
№2	Николай Вавилов	<i>Некоронованите крале на червен Китай</i>
№3	Иво Христов	<i>Не пожелахте да чуете</i>
№4	Джоузеф Плъмър	<i>Тайните структури на властта</i>
№5	Димитър Събев	<i>Маркетинг, потребление и икономически растеж</i>
№6	Андрей Фурсов	<i>Водораздел</i>
№7	Уан Йуей	<i>Глобализация по китайски</i>
№8	Александър Дугин	<i>Четвъртият път</i>
№9	Едуард Грифин	<i>Създанието от Джекил Айлънд</i>
№10	Д-р Анна Лембке	<i>Допаминов свят</i>
№11	Алексей Вандам	<i>Геополитика и геостратегия</i>
№12	Норберт Херинг	<i>Финалната игра на капитализма</i>
№13	Даниел Естулин	<i>Институтът „Тависток“</i>
№14	Имануел Уолърстийн	<i>Исторически капитализъм</i>
№15	Съст. Удрик Мис	<i>Великото зануляване</i>
№16	Андрей Фурсов	<i>Оргазмът на богомолката</i>
№17	Съст. Давид Енгелс	<i>Обновлението на Европа</i>
№18	Уилям Х. Макнийл	<i>Възходът на Запада, том 1 и 2</i>
№19	Ханс-Йоахим Маац	<i>Общество на страха</i>
№20	Каръл Куигли	<i>Англо-американският управляващ елит</i>

Съдържание

Предговор	7
I. Увод	11
II. „Блокът на Сесил“	25
III. Тайното общество на Сесил Роудс	45
IV. „Детската градина“ на Милнър (1897–1910)	65
V. Групата на Милнър, Роудс и Оксфорд (1901–1925)	105
VI. „Таймс“	125
VII. „Кръглата маса“	143
VIII. Война и мир (1915–1920)	171
IX. Създаването на общността	181
X. Кралският институт за международни отношения	217
XI. Индия (1911–1945)	235
XII. Външна политика (1919–1940)	267
XIII. Втората световна война (1939–1945)	351
Приложение	361
Именен показалец	364

Прегговор

Стипендиите „Роудс“, учредени според условията на Седмото завещание на Сесил Роудс, са известни на всички. Това, което не е толкова широко известно е, че в петте предишни завещания Роудс дарява състоянието си за създаване на тайно общество, което да се посвети на запазването и разширяването на Британската империя. А това, което, изглежда, не е известно на никого, е, че тайното общество действително е създадено от Роудс и неговия главен попечител лорд Милнър и че то продължава да съществува и до днес. Разбира се, това тайно общество не е нещо детинско като Ку Клукс Клан и в него няма тайни мантии, тайни ръкостискания и тайни пароли. То не се нуждае от нищо подобно, тъй като членовете му се познават твърде добре. Вероятно в него няма клетва за опазване на тайна, нито церемония за посвещаване. Но то съществува и провежда тайни срещи, председателствани от най-възрастния от присъстващите. В различни периоди след 1891 г. тези срещи са председателствани от Роудс, лорд Милнър, лорд Селборн, сър Патрик Дънкан, фелдмаршал Ян Смитс, лорд Лодиан и лорд Бранд. Те са провеждани във всички британски доминиони, като се започне с Южна Африка около 1903 г.; на различни места в Лондон, най-вече на „Пикадили“ №175; в различни колежи в Оксфорд, главно в „Ол Соулс“ („Вси души“); в много извънградски резиденции в Англия като Тринг Парк, Бликлинг Хол, Кливдън и други.

В различни периоди това общество е известно като „Детската градина“ на Милнър“, „Група на Кръглата маса“, „Компанията на Роудс“, „Компанията от „Таймс“, „Групата от „Вси души“, „Кликата от Кливдън“. Всички тези названия ми се струват незадоволителни по една или друга причина, затова избрах да го наричам „Групата на Милнър“. Хората, които са използвали другите названия или са чували да ги използват, в повечето случаи не са знаели, че всички те се отнасят за една и съща общност.

¹ В оригинала Kindergarten – от немски: детска градина. В периода между Втората бурска война и учредяването на Южноафриканския съюз (1902–1910) лорд Алфред Милнър е върховен комисар в Южна Африка. Тъй като много от членовете на създадената от него група придобиват обществена значимост, тя бива наречена „Детска градина“ на Милнър. (Навсякъде в книгата неотбелязаните изрично бележки под линия са на преводача.)

Не е лесно за външен човек да напише историята на тайна група от този тип, но тъй като никой вътрешен човек няма да го направи, външният ще трябва да опита. А това трябва да бъде направено, защото тази Група, както ще покажа, представлява един от най-важните исторически факти на XX век. Всъщност Групата е толкова значима, че свидетелства за нейното съществуване не е трудно да бъдат намерени, ако човек знае къде да търси. Стремил съм се да привеждам тези доказателства, без да претоварвам прекалено книгата с бележки под линия и библиографски препратки. Макар и академичните доказателства да са сведени до минимум, смятам, че съм посочил източника за всеки факт, който споменавам. Някои от тези сведения достигнаха до мен от източници, които не ми е позволено да назовавам, и съм ги споменавал само там, където мога да представя писмени доказателства, достъпни за всеки. И все пак много трудно бих написал тази книга, ако не бях получил известна помощ от лично естество от хора, близки до Групата. По очевидни причини не мога да разкрия имената на тези лица, поради това не съм се позовавал на никаква информация, получена от тях, освен в случаите, когато се отнася за информация, достъпна и от други източници.

Естествено, външен човек не може да пише за тайна група, без да допусне грешки. Несъмнено в това, което следва, има грешки. Опитах се да ги сведа до минимум, като сведох интерпретацията до минимум и оставих фактите сами да говорят за себе си. Това би могло да послужи като оправдание за донякъде прекомерната употреба на цитати. Смятам, че не може да има никакви съмнения по отношение на цялостната ми интерпретация. Също така смятам, че са малко случаите на неточно представяне на фактите, като изключим един от най-трудните въпроси. Трудностите възникват при изясняването на това кой точно е член на Групата и кой не е. Тъй като членството може да не е формален въпрос, а по-скоро да се основава на чести социални контакти, и тъй като честотата на тези контакти варира в различните моменти и при различните хора, невинаги е лесно да се каже кой е в Групата и кой не. Опитах се да реша този проблем, като разделих Групата на два концентрични кръга: вътрешно ядро от тясно свързани съмишленици, които без съмнение са знаели, че са членове на общност, посветила се на обща цел; и външен кръг, включващ много повече хора, на които вътрешният кръг въздейства чрез лично убеждение, оказване на покровителство и социален натиск. Възможно е повечето членове на външния кръг да не са съзнавали, че са били използвани от тайно общество. По-вероятно е да са го знаели, но в английски маниер да са смятали за недискретно да задават въпроси. Умението на англичаните от тази класа и с такъв произход да оставят очевидното неизказано, освен може би в некролозите, е озадачаващо и понякога объркващо за външния наблюдател.

Като цяло аз несъмнено съм допуснал грешки в списъците с членове, макар че грешки от този тип биха могли да се открият в причисляването на даден човек към външния, а не към вътрешния кръг, а не във факта, че изобщо съм го свързал с Групата. По принцип не съм причислявал към вътрешното ядро никого, за когото не разполагам с доказателства, убедителни за мен са-

мия, че е присъствал на тайни срещи на Групата. В резултат на това няколко души, които съм поставил във външния кръг, като лорд Халифакс, вероятно трябва да бъдат поставени във вътрешното ядро.

Трябва да кажа няколко думи за общата ми позиция по темата. Подходих към нея като историк. И запазих тази нагласа. Опитвах се да описвам и анализирам, а не да хваля или осъждам. Надявам се, че в самата книга тази нагласа се е запазила. Имам своя позиция, разбира се, и би било честно да я заявя тук. Като цяло съм съгласен с целите и стремежите на „Групата на Милнър“. Смятам, че британският начин на живот и Британската общност на нациите са сред най-големите постижения в историята. Смятам, че унищожаването на което и да е от тях би било ужасно бедствие за човечеството. Смятам, че отделянето на Ирландия, Бирма, Индия и Палестина от Британската общност е достойно за съжаление и се дължи на факта, че хората, контролиращи тези райони, не са успели да възприемат британския начин на живот, докато са били част от Британската общност. Предполагам, че в дългосрочен план становището ми не би било много по-различно от това на членовете на „Групата на Милнър“. Но съгласявайки се с Групата по отношение на целите, не мога да се съглася с тях по отношение на методите. Разбира се, осъзнавам, че някои от техните методи са се основавали единствено на добри намерения и високи идеали – по-високи от моите може би. Но липсата на перспектива в критични моменти, неспособността им да използват интелекта и здравия разум, склонността им да се връщат към стандартните социални реакции и вербалните клишета по време на криза, склонността да предоставят власт и влияние в ръцете на хора, избрани по приятелска линия, а не по заслуги, незачитането на последиците от собствените им действия, непознаването на начина на мислене на хора от други страни или хора от друга класа в собствената им страна – тези неща, струва ми се, са довели много от нещата, на които те и аз държим, до ръба на катастрофата. В тази Група е имало личности като Ешър, Грей, Милнър, Ханки и Цимерн, които са предизвиквали възхищението и любовта на всички, които са ги познавали. От друга страна в тази Група е имало хора, чийто живот е бил катастрофален за нашия начин на живот. За нещастие, в дългосрочен план както в Групата, така и по света влиянието на последните се оказва по-силно.

Това е моето лично отношение. Надявам се, че не е проникнало прекалено осезателно в следващите страници. Казаха ми, че би било по-добре историята, която излагам тук, да си остане неразказана, тъй като би предоставила оръжие на враговете на това, от което се възхищавам. Не споделям това мнение. Последното, което бих искал, е всичко, което пиша, да бъде използвано от англофобите и изолационистите от *Чикаго Трибюн*. Но смятам, че истината има право да бъде казана, а веднъж казана, не може да навреди на никой човек с добра воля. Само чрез познанието на грешките от миналото можем да коригираме тактиката на бъдещето.

I

Увог

ВЕДИН ЗИМЕН СЛЕДОБЕД през февруари 1891 г. трима мъже провеждат сериозен разговор в Лондон. От този разговор произтичат последствия с изключително значение за Британската империя и за света като цяло. Защото тези хора създават тайно общество, което повече от петдесет години е една от най-важните сили при формирането и провеждането на британската имперска и външна политика.

Тримата участници в разговора вече са добре известни в Англия. Лидерът е Сесил Роудс, баснословно богат строител на империята и най-важният човек в Южна Африка. Вторият е Уилям Т. Стийд, най-известният и вероятно най-сензационният журналист на своето време. Третият е Реджиналд Балиол Брет, известен по-късно като лорд Ешър, приятел и доверено лице на кралица Виктория, а впоследствие и най-влиятелният съветник на крал Едуард VII и крал Джордж V.

Подробностите от този важен разговор ще бъдат разгледани по-късно. За сега само ще посочим, че тримата съставят план за организацията на тайното общество и списък на първите членове. Планът на организацията предвижда създаването на вътрешен кръг, наречен „Общество на избраните“, и външен кръг, наречен „Сдружението на помощниците“. В „Общество на избраните“ реалната власт следва да се осъществява от лидера и от „Хунтата на тримата“. Лидер е Роудс, а хунтата е представена от Стед, Брет и Алфред Милнър. В съответствие с това решение Милнър е присъединен към Обществото от Стед малко след срещата, която описахме.¹

Създаването на това тайно общество не е плод на спонтанно решение. Както ще видим, Роудс е планирал това събитие повече от седемнадесет години. Стед е запознат с плана на 4 април 1889 г., а Брет узнава за него на 3 февруари 1890 г. Основаното по този начин общество не е нещо ефимерно, защото в модифицирана форма то съществува и до днес. От 1891 до 1902 г. за него знаят само неколцина. През този период лидер е Роудс, а Стед – най-влиятел-

¹ Източниците на тази информация и едно по-подробно проучване на организацията и състава на тайното общество на Роудс са представени в Глава 3. – Б.а.

ният член на Обществото. От 1902 до 1925 г. лидер е Милнър, докато Филип Кер (лорд Лодиан) и Лайънъл Къртис са вероятно най-важните членове. От 1925 до 1940 г. Кер е лидер, а след смъртта му през 1940 г. тази роля вероятно поема Робърт Хенри Бранд (сега лорд Бранд).

През този почти шестдесетгодишен период обществото е наричано с различни имена. През първото десетилетие го наричат „Тайното общество на Сесил Роудс“ или „Мечтата на Сесил Роудс“. През второто и третото десетилетие от своето съществуване то е известно като „Детската градина на Милнър“ (1901–1910) и „Групата на Кръглата маса“ (1910–1920). След 1920 г. се нарича по различен начин в зависимост от това кой етап от дейността му се разглежда. Наричат го „Компанията от *Таймс*“, „Компанията на Роудс“, „Компанията от Чатъм Хаус“, „Групата от „Вси души“ и „Кликата от Кливдън“. Всички тези названия са повече или по-малко неподходящи, защото насочват вниманието само към част от Обществото или само към отделна негова дейност. „Детската градина на Милнър“ и „Групата на Кръглата маса“ например са две различни имена на „Сдружението на помощниците“, което е само част от Обществото, доколкото реалният център на организацията – „Общество на избраните“, продължава да съществува и да набира нови членове от външния кръг, когато смята за необходимо. От 1920 г. тази група бива доминирана все по-често от сподвижниците на виконт Астор. През 30-те години на XX век погрешно наричаната „Клика от Кливдън“ е близо до центъра на Обществото, но би било несправедливо да се смята, че конотации като повърхностност и конспиративност, свързвани обикновено с израза „Кликата от Кливдън“, вярно описват „Групата на Милнър“ като цяло. Всъщност виконт Астор е, условно казано, късно попълнение в Обществото, и Обществото би трябвало да бъде представено по-скоро като използващо парите на Астор в името на своите собствените идеали, а не като използвано за някакви цели от домакина в Кливден.

Дори изразът „Тайно общество на Роудс“, който би бил напълно точен за периода 1891–1899 г., едва ли би бил такъв за времето след 1899 г. Обществото е толкова променено и разширено от Милнър след залеза на Стив през 1899 г. и особено след смъртта на Роудс през 1902 г., че придобива съвсем различни организация и характер, макар да продължава да преследва същите цели. За да избегнем това затруднение, ние ще наричаме най-общо организацията „Тайно общество на Роудс“ до 1901 г. и „Група на Милнър“ след тази дата, но следва да се разбира, че и двата термина се отнасят до една и съща организация.

Тази организация съумява да прикрива доста успешно своето съществуване и много от най-влиятелните ѝ членове, удовлетворени, че притежават реална, а не привидна власт, остават неизвестни дори за най-прецизните изследователи на британската история. Това е още по-изненадващо, когато научим, че един от основните методи, чрез които работи Групата, е пропаганда-

та. Тя планира рейда на Джеймсън през 1895 г.; предизвиква Бурската война от 1899–1902 г.; учредява и контролира фондация „Роудс“; създава Южноафриканския съюз през 1906–1910 г.; създава южноафриканското периодично издание *The State (Държавата)* през 1908 г.; полага основите на периодичното списание на Британската империя *The Round Table (Кръглата маса)* през 1910 г., което си остава проводник на влияние на Групата; тя е най-мощният източник на влияние в оксфордските колежи „Вси души“, „Белиол“ и Ню Колидж за повече от едно поколение; тя контролира *Таймс* повече от петдесет години, като се изключи тригодишният период 1919–1922 г.; популяризира идеята и името „Британска общност на нациите“ в периода 1908–1918 г.; тя е главен фактор на влияние във военната администрация на Лойд Джордж през 1917–1919 г. и контролира британската делегация на мирната конференция от 1919 г.; има непосредствено отношение към формирането и управлението на Обществото на народите и мандатната система; основава Кралския институт за международни отношения през 1919 г. и все още го контролира; тя е един от главните фактори на влияние върху британската политика по отношение на Ирландия, Палестина и Индия в периода 1917–1945 г.; тя оказва много силно влияние върху политиката на умиротворяване на Германия през годините 1920–1940; контролира и все още контролира в значителна степен източниците и представянето на историята на Британската имперска и външната политика след Бурската война.

Би могло да се очаква, че организация, която може да се похвали с такива постижения, ще е обичайна дискутирана тема сред изследователите на историята и обществените процеси. В случая това очакване не се оправдава отчасти поради възприетата от Групата целенасочена политика на секретност, отчасти, защото самата тя не е плътно интегрирана, а изглежда по-скоро като поредица от припокриващи се кръгове, или пръстени, частично скрити зад формални групи без видима политическа значимост.

Тази Група, чиято цялост се крепи на невидимите връзки на приятелството, личното общуване и общите идеали, е толкова неопределена в своите очертания (особено през последните години), че невинаги може да се каже кой е неин член и кой – не. Всъщност няма рязка разграничителна линия между тези, които са членове и които не са, доколкото „членството“ се характеризира с различна степен и тази степен се променя във времето. Сър Алфред Цимерн например, макар да е бил винаги тясно свързан с Групата, принадлежи към вътрешния ѝ кръг само през краткия период 1910–1922 г., след което дрейфува бавно към външните ѝ орбити. От друга страна лорд Халифакс, макар и близък до Групата от 1903 г., става всъщност неин член едва след 1920 г. Виконт Астор, също близък до Обществото от самото му начало (и много по-близък, отколкото Халифакс), се придвижва бързо към центъра след 1916 г. и особено след 1922 г., а през следващите години придобива все по-решаващ глас в Групата.

Въпреки че членският състав на „Групата на Милнър“ се променя бавно през годините, тя все още съхранява характерните черти, получени от своя главен лидер, а чрез него и идеологическата ориентация на „Балиол“ през 70-те години на XIX век. Макар че Групата фактически не съществува преди 1891 г., нейната история обхваща много по-дълъг период, тъй като произходът ѝ датира около 1873 г. Тази история може да бъде разделена на четири периода. Първият от тях, от 1873 до 1891 г., би могъл да се нарече подготвителен и в центъра му са фигурите на У. Т. Сед и Алфред Милнър. Вторият период, от 1891 до 1901 г., би могъл да се нарече период на Роудс, въпреки че Сед е основна фигура през по-голямата част от него. Третият период, от 1901 до 1922 г., би могъл да се нарече период на Ню Колидж и централна фигура е Алфред Милнър. Четвъртият период, от около 1922 г. до наши дни, може да се нарече период на „Вси души“ и е фокусиран около лорд Лодиан, лорд Бранд и Лайънъл Къртис. През тези четири периода чак до около 1939 г. Групата непрекъснато набира сила и влияние. След 16 март 1939 г. тя е силно разединена по въпроса за политиката на умиротворяване и получава тежък удар на парламентарните избори през 1945 г. До 1939 г. обаче нарастването на властта на групата е доста последователно. Този растеж се основава на факта, че членовете ѝ притежават способности, социални връзки и богатство. Невъзможно е да се разграничат връзките между тези три качества – ситуация, която не е нещо необичайно в Англия.

Милнър е съумял да доминира в тази Група, защото се е превърнал във фокус или по-скоро пресечна точка на три източника на влияние. Ще ги наречем „Групата на Тойнби“, „Блокът на Сесил“ и „Тайното общество на Роудс“. „Групата на Тойнби“ е общност на политически интелектуалци, формирала се в „Балиол“ към 1873 г. и доминирана от Арнолд Тойнби и самия Милнър. В действителност това е група лични приятели на Милнър. „Блокът на Сесил“ представлява свързващо звено между политическата и социалната власт, формиран от лорд Солсбъри, който разпростира влиянието си от сферата на голямата политика до образованието и медиите. В областта на образованието влиянието му е особено забележимо в „Итън“ и „Хароу“, както и в колежа „Вси души“ в Оксфорд. В областта на медиите влиянието му се забелязва главно в *Куотърли Ривю* и *Таймс*. „Тайното общество на Роудс“ е група имперски федералисти, създадена в периода след 1889 г. и използваща икономическите ресурси на Южна Африка за разширяване и увековечаване на Британската империя.

Съмнително е дали Милнър е могъл да формира групата си без помощта на всички три източника. „Групата на Тойнби“ му дава идеологията и личната лоялност, от които се нуждае; „Блокът на Сесил“ му дава политическото влияние, без което идеите му са могли да загинат още в зародиш; „Тайното общество на Роудс“ му дава икономическите ресурси, което му позволява да създаде своя собствена група, независима от „Блокът на Сесил“. Към 1902 г.,

когато лидерството в „Блокът на Сесил“ преминава от властните ръце на лорд Солсбъри в доста апатичните ръце на Артър Балфур, а Роудс умира, оставяйки Милнър за главен управител на огромното си състояние, „Групата на Милнър“ вече е създадена и има изключително обнадеждаващо бъдеще. Дългият период на либерално управление, което започва през 1906 г., временно хвърля сянка върху това бъдеще, но към 1916 г. „Групата на Милнър“ влиза в цитаделата на политическата власт и през следващите двадесет и три години неотклонно засилва своето влияние, докато към 1938 г. тя вече е най-могъщата политическа сила в Британия.

Първите членове в „Групата на Милнър“ произхождат от заможни, знатни, често титудувани семейства. В Оксфорд те демонстрират интелектуални способности и полагат основите на Групата. През следващите години прибавят към своите титли и финансови ресурси, получени отчасти по наследство, отчасти благодарение на способността си да намират нови източници на власт и пари. В началото техните фамилни богатства може и да отговарят на амбициите им, но с времето се попълват чрез достъп до средствата във фондация „Вси души“, фондация „Роудс“ и фондация „Байт“, състоянията на сър Ейб Бейли и Астор, няколко могъщи британски банки (главната от които е „Лазард Брадърс енд Къмпъни“), а в последните години и парите на Нафилд.

Въпреки че „Групата на Милнър“ добива очертания далеч преди 1891 г., тя се формира напълно едва след тази година. По-рано Милнър и Стед стават част от група неоимпериалисти, които оправдават съществуването на Британската империя повече от морални, отколкото от икономически или политически позиции, и които се стремят да въплътят тези основания в реалността чрез защита на самоуправлението и федерацията в пределите на империята. Тази група се формира в Оксфорд в началото на 70-те и се разширява в началото на 80-те години на XIX век. В „Балиол“ тя включва Милнър, Арнолд Тойнби, Томас Роли, Майкъл Глейзбрук, Филип Литълтън Гел и Джордж Р. Паркин. Тойнби е най-близкият приятел на Милнър. След ранната му смърт през 1883 г. Милнър участва активно в създадената в негова памет благотворителна институция „Тойнби Хол“ в Лондон. Милнър е председател на Управителния съвет на институцията от 1911 г. до смъртта си през 1925 г. През 1931 г. членовете на „Групата на Милнър“ откриват там паметни плочи на Тойнби и Милнър. През 1894 г. Милнър произнася възпоменателно слово за починалия си приятел в „Тойнби Хол“ и го публикува следващата година под заглавието *Arnold Toynbee: A Reminiscence* (Арнолд Тойнби: възпоменание). Той пише и статията за Тойнби в *Dictionary of National Biography* (Национален биографичен речник). Тази връзка е важна, защото несъмнено отваря вратите за Арнолд Дж. Тойнби, племенник на Тойнби, към държавната служба през 1915 г., а след войната – към Кралския институт за международни отношения.

Джордж Р. Паркин (по-късно сър Джордж, 1846–1922) е канадец, прекарал в Англия само една година преди 1889 г. Но през тази година (1873–1874) той е член на кръга на Милнър в „Балиол“ и става известен като фанатичен поддръжник на имперската федерация. В резултат на това той става член-основател на канадския клон на Лигата на имперската федерация през 1885 г., а четири години по-късно е изпратен от Лигата в Нова Зеландия и Австралия, за да се опита да инспирира имперски настроения. При завръщането си той прави турне в Англия, като изнася речи със същата цел. Чрез това той влиза в близък контакт с „Блокът на Сесил“ – особено с Джордж Е. Бъкъл от *Таймс*, Г. У. Продеро, Дж. Р. Сийли, лорд Розбъри, сър Томас (по-късно лорд) Браси и Милнър. За Бъкъл и в подкрепа на Канадската Тихоокеанска железопътна линия той изготвя през 1892 г. обзор на ресурсите и проблемите на Канада, публикуван от „Макмилан“ под заглавието *The Great Dominion (Великият доминион)* през следващата година. С финансова помощ от Браси и Розбъри той пише и публикува през 1892 г. най-известната си книга *Imperial Federation (Имперска федерация)*. Работата като пропагандист за „Блокът на Сесил“ не му гарантира достойни условия за живот, затова на 24 април 1893 г. Милнър предлага да се сформира група на империалистите, която да финансира работата на Паркин на една по-стабилна основа. Паркин, Милнър и Браси подписват съответно на 1 юни 1893 г. договор, според който Паркин трябва да получава 450 паунда годишно в продължение на три години. През този период той трябва да пропагандира имперската солидарност както намери за добре. В резултат на това споразумение Паркин започва постоянна кореспонденция с Милнър, която продължава до края на живота му.

Когато Лигата на имперската федерация се разпада през 1894 г., Паркин става един от групата пропагандисти, наричани „лекторите на Сийли“, по името на професор Дж. Р. Сийли от Кеймбриджкия университет, известен империалист. Паркин обаче все още смята, че приходите му са недостатъчни, въпреки че те се попълват от различни източници, главно от *Таймс*. През 1894 г. той присъства на Колониалната конференция в Отава като специален кореспондент на *Таймс*. През следващата година, когато му е предложена длъжността ректор на Колежа на Горна Канада в Торонто, той се консултира с Бъкъл и Мобърли Бел – редактори в *Таймс*, надявайки се да получи постоянно работно място във вестника. Свободни места няма, така че той приема академичната длъжност в Торонто, съчетавайки я с работата като канадски кореспондент на *Таймс*. Тези отношения с *Таймс* продължават дори след като през 1902 г. Паркин става организационен секретар на фондация „Родуд“. През 1908 г. например той е кореспондентът на *Таймс* на честването на тристагодишнината на Квебек. По-късно от името на *Таймс* и с разрешението на Маркони той изпраща първото прессъобщение, предавано някога през Атлантическия океан по радиото.

През 1902 г. Паркин става първият секретар на фондация „Роудс“ и през следващите двадесет години помага на Милнър при разработването на методите, чрез които да бъдат избирани стипендиантите на Роудс. И до днес, повече от четвърт век след смъртта му, влиянието му в „Групата на Милнър“ в Канада все още е силно. Неговият зет Винсънт Маси и съименникът му Джордж Паркин де Т. Глейзбрук са лидери на „Групата на Милнър“ в доминиона.¹

Друг член на „Групата от „Балиол“ от 1875 г. е Томас Роли (по-късно сър Томас, 1850–1922), близък приятел на Паркин и Милнър, стипендиант на „Вси души“ (1876–1922), по-късно секретар на Тайния съвет (1896–1899), официален член на Съвета на вицекраля на Индия (1899–1904) и член на Съвета за Индия в Лондон (1909–1913). Приятелството на Роли с Милнър не се основава само на близките им връзки в „Балиол“, а и на факта, че е живял в дома на Милнър в Тюбинген, Германия, когато и двамата са следвали там преди 1868 г.

Друг студент, който пребивава за кратко в „Балиол“, но остана доверен приятел на Милнър до края на живота му, е Филип Литълтън Гел (1852–1926). Гел е близък приятел на семейството на майката на Милнър и е учил заедно с Милнър в Кингс Колидж, Лондон, преди и двамата да се прехвърлят в „Балиол“. Всъщност е много вероятно Милнър да се е прехвърлил в „Балиол“ тъкмо заради две години по-възрастния от него Гел. Милнър прави Гел първи председател на „Тойнби Хол“ след откриването му през 1884 г., и Гел заема този пост в продължение на дванадесет години. Той все още е председател, когато Милнър произнася възпоменателното си слово за Тойнби през 1894 г. През 1899 г. Милнър прави Гел директор на Британската южноафриканска компания – длъжност, която той заема в продължение на двадесет и шест години (три от тях като президент).

Друг доверен приятел, с когото Милнър прекарва по-голямата част от ваканциите си в колежа, е Майкъл Глейзбрук (1853–1926). Глейзбрук е наследник на Тойнби в религиозната област, както е Милнър в политическата. Той става ректор на Клифтън Колидж (1891–1905) и каноник на [катедралата] в Или (1905–1926), като често влиза в конфликт с църковните си началници заради либералните си възгледи. Конфликтът навлиза в най-острата си фаза след публикуването на книгата му *The Faith of a Modern Churchman* (*Вярата на съвременния свещенослужител*) през 1918 г. По-малкият му брат, Артър Джеймс Глейзбрук, е основател и лидер на канадския клон на „Групата на Милнър“ докъм 1935 година, когато негов приемник става Меси.

¹ Относно Паркин вж. биографията от 1929 г., започната от сър Джон Уилисън и завършена от зетя на Паркин Уилям Л. Грант. Вж. също статиите за Паркин и Милнър в *Dictionary of National Biography* (*Национален биографичен речник*). Дебатът в Оксфордския съюз, при който за пръв път Паркин привлича вниманието на Милнър, се споменава в книгата *Memories and Reflections* (*Спомени и размисли*) на Хърбърт Аскуит (лорд Оксфорд и Аскуит) (том 2, Бостън, 1928), I, с. 26. – Б.а.

Докато Милнър се намира в „Балиол“, Сесил Роудс е в „Ориел“, Джордж Е. Бъкъл – в Ню Колидж, а Х. Е. Еджъртън – в „Корпус“. Не е ясно дали Милнър е познавал тези млади мъже по онова време, но и тримата играят по-късно важна роля в „Групата на Милнър“. Сред неговите състуденти в самия „Балиол“ трябва да посочим девет души, шест от които по-късно са стипендианти на „Вси души“: Х. Х. Аскуит, Сейнт Джон Бродрик, Чарлс Фърт, У. П. Кър, Чарлс Лукас, Робърт Моубрей, Роуланд Е. Продеро, А. Л. Смит и Чарлс А. Уитмор. Шестима от тях получават по-късно в знак на благодарност титли от правителството и всички намират място в историята на „Групата на Милнър“.

В малкия кръг на Милнър в „Балиол“ доминираща роля има Тойнби. Въпреки ранната му смърт през 1883 г. идеите и възгледите на Тойнби продължават да оказват влияние върху „Групата на Милнър“ и до днес. Както казва Милнър през 1894 г.: „Сега много хора са активно ангажирани в обществения живот, а някои, чиито най-добри дела вероятно все още предстоят, просто разработват идеи, вдъхновени от него.“ Що се отнася до влиянието на Тойнби върху Милнър, той самият, говорейки за първата си среща с Тойнби през 1873 г., казва двадесет и една години по-късно: „Веднага почувствах обаянието му и останах под неговото въздействие завинаги.“ Никой от хората, които са били в неведение относно съществуването на „Групата на Милнър“, не би могъл да достигне до истинския смисъл на тези цитати, поради което хилядите, прочели тези изказвания в увода към прочутите *Lectures on the Industrial Revolution* (*Лекции за Индустриалната революция*) на Тойнби, са били леко озадачени от настоятелните твърдения на Милнър за значимостта на човек, който е починал в толкова ранна възраст и толкова отдавна. Повечето читатели просто са сметнали тези твърдения за сантименталност, предизвикана от лична привързаност, макар да е известно, че Алфред Милнър е навярно последният човекнав света, който би проявил сантименталност или дори емоция.

Измежду идеите на Тойнби, които влияят на „Групата на Милнър“, трябва да споменем три: (а) убеждението, че историята на Британската империя представлява разгръщане на една велика морална идея – идеята за свободата – и че единството на империята може да се запази най-добре чрез спояващата функция на тази идея; (б) убеждението, че на първо място у всеки човек трябва да бъде събудено чувството за дълг и задължението да служи на държавата; (в) чувството за необходимост от извършване на социална работа (особено образователна) сред трудовите класи на английското общество.¹ Тези

¹ Идеите за социална работа сред бедните и някои други идеи, към които се придържат Тойнби и Милнър, са заимствани от ученията на Джон Ръскин, който за пръв път идва в Оксфорд като професор, когато те са студенти. Дватама млади мъже стават пламенни последователи на Ръскин и през лятото на 1870 г. членове в неговата пътностроителна група [ремонтирала разбития път между Горен и Долен Хинки край Оксфорд – б. пр.]. Стандартната биография на Ръскин е написана от протежето на Милнър Едуард Кук. Същият човек редактира пълните събрани съчинения на Ръскин в тридесет и осем тома. Вж. Lord Oxford and Asquith, *Memories and Reflections* (2 vols., Boston, 1928), I, 48. Статията за Кук в *Dictionary of National Biography* е написана от Дж. А. Спендър, доверен приятел и биограф на Аскуит. – Б.а.

идеи са възприети от повечето хора, чиито имена вече споменахме, и стават по-късно доминиращи принципи на „Групата на Милнър“. Тойнби може да се разглежда и като създател на метода, използван от Групата по-късно, особено в „Групата на Кръглата маса“ и в Кралския институт за международни отношения. Както пише Бенджамин Джаует, преподавател в „Балиол“, в предговора си към изданието на *Лекции за Индуриалната революция* от 1884 г., този метод се изразява в следното: „Той събираше около себе си своите приятели; те създаваха организация; работеха тихо някое време – кой в Оксфорд, кой в Лондон; подготвяха се по различни аспекти на темата, докато не бяха готови да нанесат удар публично.“ Във встъпление към същото издание вдовицата на Тойнби пише: „Всичко беше редактирано от приятеля на моя съпруг, с когото той сподели целия си интелектуален живот – мистър Алфред Милнър, без чиято помощ тази книга щеше да бъде много по-несъвършена, отколкото всъщност е, и чието приятелство беше твърде близко и деликатно, за да си позволя сега думи на благодарност“. След като Милнър публикува своите *Reminiscence of Arnold Toynbee* (*Спомени за Арнолд Тойнби*), те са препечатани в следващите издания на *Industrial Revolution* (*Индуриална революция*) като мемоари, заместващи тези на Джаует.

След като напуска Оксфорд през 1877 г., Милнър учи право няколко години, но продължава да поддържа близки контакти с приятелите си чрез клуба, организиран от Тойнби. Тази група, която се събира в Темпъл в Лондон и в Оксфорд, работи в тясно сътрудничество с известния социален реформатор и викарий на църквата „Св. Юда“ в Уайтчапъл Самюел А. Барнет. Групата изнася лекции пред работническа публика в Уайтчапъл, при което Милнър чете курс лекции на тема *The State and the Duties of Rulers* „Държавата и дългът на управляващите“ през 1880 г. и още един на тема „Социализъм“ през 1882 г., който е публикуван от лейди Милнър в *National Review* през 1931 г.

В тази група на Тойнби е Алберт Грей (по-късно граф Грей, 1851–1917), който става горещ привърженик на имперската федерация. Верен поддръжник по-късно на Милнър, както ще видим, той остава член на „Групата на Милнър“ до смъртта си. Друг член на групата, Ърнест Айвън-Мюлер, е учил в Кингс Колидж в Лондон заедно с Милнър и Гел и в Ню Колидж докато Милнър е в „Балиол“. Близък приятел на Милнър, той става журналист, придружава Милнър в Южна Африка по време на Бурската война и пише една много полезна работа за своите преживявания, озаглавена *Лорд Милнър в Южна Африка* (1903). Милнър отвърща с взаимност, като пише статията за него в *Национален биографичен речник* след смъртта му през 1910 г.

В края на 1881 г. Милнър взема решение да се откаже от правото и да се посвети на работа, която носи повече социални ползи. На 16 декември той пише в дневника си: „Човек не може да има всичко. Аз съм беден човек и тряб-

ва да избира между полезността за обществото и личното щастие. Избирам първото, или по-скоро избирам стремежа към него.“¹

Възможност за осъществяване на тази цел той получава от социалната си работа с Барнет, тъй като благодарение на тази връзка той се среща с Джордж Дж. Гоушън (впоследствие лорд), член на парламента и директор на Бенк ъф Инглан্ড², който в продължение на три години (1880–1883) отказва постове вицекрал на Индия, военен министър и говорител на Камарата на общините. Гоушън, както ще видим, се превръща в един от инструментите, чрез които Милнър придобива политическо влияние. В продължение на една година (1884–1885) Милнър служи като частен секретар на Гоушън, напускайки поста само защото се кандидатира за парламента през 1885 г.

Вероятно под влиянието на Гоушън Милнър навлиза в журналистиката, като започва да пише за *Пал Мал Газет* през 1881 г. В този вестник той създава редица лични контакти, които проявяват своята значимост по-късно. Редактор по това време е Джон Морли с асистент Уилям Т. Сед. Сед е помощник-редактор през 1880–1883 г. и редактор през 1883–1890 г. През последната година той основа *The Review of Reviews* (*Обзорен преглед*). Убеден империалист и в същото време страстен реформатор във вътрешните работи, той е „един от най-ревностните защитници на Сесил Роудс в Англия“. Той запознава Албърт Грей с Роудс и в резултат на това Грей става един от първите директори на Британската южноафриканска компания след създаването ѝ с кралска грамота през 1889 г. Грей става администратор на Родезия, когато д-р Джеймсън е принуден да се оттегли от този пост през 1896 г. вследствие на прословутия му рейд в Трансваал. Той е генерал-губернатор на Канада през 1904–1911 г. и открива Мемориала на Роудс в Южна Африка през 1912 г. Либерален член на Камарата на общините от 1880 до 1886 г., той е победен като юнионист на изборите през последната година. През 1894 г. влиза в Камарата на лордовете като четвърти граф Грей, след като е наследил титлата и 17 600 акра от своя чичо. През целия този период той е близък с Милнър и по-късно се оказва много полезен, споделяйки практически опит с различни членове от „Групата на Милнър“. Синът му, бъдещият пети граф Грей, се жени за дъщерята на втория граф Селборн, член на „Групата на Милнър“.

¹ Цитатът е от Cecil Headlam, ed., *The Milner Papers* (2 vols., London, 1931–1933), I, 15. Няма биография на Милнър и всички произведения, свързани с кариерата му, са написани от членовете на „Групата на Милнър“ и прикриват много повече, отколкото разкриват. Най-важните общи очерци за живота му са статията в *Dictionary of National Biography*, некрологът в *The Times* (May 1925) и некрологът в *The Round Table* (June 1925, XV, 427–430). Личната му позиция трябва да се търси в неговите речи и есета. По-важните от тях са включени в сборниците *The Nation and the Empire* (Boston, 1913) и *Questions of the Hour* (London, 1923). За съжаление, речите след 1913 г. и всички есета, излезли в периодични издания, все още не са събрани. Това пренебрегване на една от най-важните фигури на XX век вероятно е преднамерено като част от следваната от „Групата на Милнър“ политика на секретност. – Б.а.

² Bank of England – Английската централна банка. В текста ще бъдат използвани и двете наименования.

В периода, в който работи в *Пал Мал Газет*, Милнър се сближава с три оказали се по-късно важни персони. Един от тях е Едуард Т. Кук (по-късно сър Едуард, 1857–1919), който се присъединява към кръга „Тойнби-Милнър“ през 1879 г., докато все още е студент в Ню Колидж. Милнър става член на съвета в Ню Колидж през 1878 г. и заема тази длъжност, докато не е избран за ректор на университета през 1925 г. С Едуард Кук той започва да прилага практика, която впоследствие повтаря многократно през живота си. По-точно като член на съвета в Ню Колидж той се запознава със студенти, които по-късно поставя на перспективни и отговорни позиции, за да изпита способностите им. Кук е назначен за секретар на Лондонското общество за разширяване на университетското обучение (1882) и е поканен да публикува в *Пал Мал Газет*. Той наследява Милнър като помощник-редактор на *Стед* през 1885 г. и *Стед* като редактор през 1890 г. Оттегля се от този пост през 1892 г., когато Уолдорф Астор купува *Газет* и основава новия *Уестминстър Газет*, чийто редактор е в продължение на три години (1893–1896). Бидейки впоследствие редактор на *Дейли Нюз* в продължение на пет години (1896–1901), той губи този пост заради възраженията на собствениците на вестика срещу безусловната му подкрепа за Роудс, Милнър и Бурската война. До края на живота си (от 1901 до 1919) той е автор на уводни статии за *Дейли Кроникъл*, издава произведенията на Ръскин в тридесет и осем тома, пише стандартна биография за Ръскин и за живота на Джон Дилейн, именития редактор на *Таймс*.

Свързан с Милнър през този период е и Едмънд Гарет (1865–1907), който в продължение на няколко години (1887–1892) е асистент на *Стед* и Кук в *Пал Мал Газет* и преминава с Кук в *Уестминистър Газет* (1893–1895). През 1889 г. по здравословни причини е изпратен от *Стед* в Южна Африка и става голям приятел на Сесил Роудс. Пише серия от статии за *Газет*, които са публикувани през 1891 г. в книга под заглавие *In Afrikanderland and the Land of Ophir*¹. През 1895 г. се завръща в Южна Африка като редактор на *Кейп Таймс* – най-важния англоезичен вестник в Южна Африка. Като редактор (1895–1900), а по-късно и като член на Капския парламент² (1898–1902) той подкрепя ревностно Роудс и Милнър и се застъпва горещо за обединение на цяла Южна Африка. Здравословното му състояние се влошава рязко през 1900 г., но той пише характерологичен анализ на Роудс за *Contemporary Review* (юни 1902) и главата „Роудс и Милнър“ за *The Empire and the Century (Империята и столетието, 1905)*. Едуард Кук пише цялостна биография за Гарет през 1909 г., а Милнър – статия за Гарет в *Национален биографичен реч-*

¹ „В страната на африканерите и земята Офир“. Офир се споменава в Библията като приказна страна, богата на злато, скъпоценни камъни и др.

² Законодателно тяло на Капската колония, известно преди това като Парламент на Нос Добра надежда. Налице е неточност, тъй като съкратеното наименование „Капски парламент“ законодателният орган получава едва през 1910 г., когато е наречен така в Кейп Акт, с който колонията получава автономен статут в рамките на Британската империя.

ник, посочвайки, че „главното, с което ще бъде запомнен“, е неговото застъпничество „за една Обединена Южна Африка, абсолютно автономна в собствените си дела, но оставаща част от Британската империя...“.

През периода, в който Милнър е помощник-редактор в *Газет*, негов съквартирант е Хенри Бърченъф (по-късно сър Хенри, 1853–1937). Бърченъф влиза в бизнеса за производство на коприна, но благоприятни възможности да се утвърди и придобие известност получава главно поради контактите си с Милнър. През 1903 г. той е назначен за специален търговски комисар на Британия в Южна Африка, през 1906 г. – за член на Кралската комисия за корабоплаване¹ (една спорна за Южна Африка област), през 1905 г. – за директор на Британска южноафриканска компания (президент през 1925), а през 1920 г. – за попечител на фондация „Байт“. По време на Първата световна война той е член на различни правителствени комисии, занимаващи се с въпроси, към които Милнър има специален интерес. След края на войната е председател на Управителния съвет на Комисията за търговия с текстилни изделия; председател на Кралската комисия за хартия; председател на Комитета за отглеждане на памук в империята; председател на Консултативния съвет при Министерството на възстановяването.

През 1885 г. в резултат на контактите си с такива известни либерали като Гоушън, Морли и Сед и с пряката покана на Майкъл Глейзбрук Милнър се кандидатира за парламента, но претърпява поражение. През следващата година той подкрепя юнионистите в решаващите избори за самоуправление на Ирландия и изпълнява функциите на ръководител на Литературния комитет на новата партия. Гоушън го назначава за личен секретар, когато през 1887 г. става финансов министър в правителството на лорд Солсбъри. Двамата си приличат в много отношения: и двамата са получили образованието си в Германия, и двамата имат математически начин на мислене. Именно влиянието на Гоушън дава възможност на Милнър да образува „Групата на Милнър“, защото тъкмо Гоушън го запознава с „Блокът на Сесил“. По същото време, когато Милнър е личен секретар на Гоушън, негов парламентарен секретар е сър Робърт Моубрей, по-възрастен състудент на Милнър от „Балиол“ и стипендиант на „Вси души“ в продължение на четиридесет и шест години (1873–1919).

Благодарение на влиянието на Гоушън Милнър е назначен последователно за заместник-министър на финансите в Египет (1887–1892), председател на Управителния съвет по вътрешни приходи (1892–1897) и Върховен комисар на Южна Африка (1897–1905). С последната си длъжност той съчетава ня-

¹ В оригинала Royal Commission on Shipping Rings – Кралска комисия за надзор на превоза на стоки по море. С понятията shipping rings или conferences (картели, конференции) се обозначават доброволни обединения (сдружения, картели) на корабни (параходни) компании за извършване на морски превози на стоки, които съгласуват условията за региона на дейност, тарифи, цени, квоти и пр. Този тип сдружения (картели) не попадат под действието на картелното право.

колко други поста и по-специално губернатор на нос Добра надежда (1897–1901), губернатор на Трансваал и колонията Оранжева река (1901–1905). Но влиянието на Гоушън върху Милнър е много по-голямо – както по конкретни въпроси, така и като цяло. По-специално като ректор на Оксфордския университет, наследил лорд Солсбъри (1903–1907), и доверен приятел на ректора на „Вси души“ сър Уилям Енсон Гоушън способства за обединението на „Групата на Милнър“ с „Вси души“. Но по-важното е, че в периода 1886–1905 г. Гоушън въвежда Милнър в онзи забележителен кръг, който циркулира около семейство Сесил.